

Het "continentaal model" volgen?: Implicaties voor het electoraal gedrag van de British National Party

Christopher T. HUSBANDS

De laatste jaren hebben verscheidene commentatoren opgemerkt - niet altijd zonder ironie, zoals in het voorbeeld hieronder - dat Groot-Brittannië, na de periode van de jaren '70 toen het National Front (NF) een binnenlandse politieke macht was, gespaard is gebleven van het virus van racistische politiek dat in de meeste andere landen van West-Europa sinds het midden van de jaren '80 wel bezocht heeft. Zecchini heeft bijvoorbeeld geschreven:

A l'heure où l'Allemagne connaît un regain de violence contre la communauté turque et où la France décide de fermer ses frontières au flux de l'immigration, le Royaume-Uni semble bénéficier d'une période d'harmonie raciale.¹

Zoals de Duitse socioloog, Werner Sombart, onterecht bekritiseerd werd door puristen voor het stellen van de vraag² "Waarom is er geen socialisme in de Verenigde Staten?", zo kan men ook vitten op de vraag "Waarom was er geen fascisme in Groot-Brittannië?". Nochtans, als je de vooroorlogse en na-oorlogse perioden vergelijkt, kan je moeilijk anders dan de wijsheid van historici en sociale wetenschappers respecteren, dat extreem-rechtse politiek een minimale aantrekkingskracht heeft gehad in Engeland, zowel electoraal als in andere contexten. Benewick³ en Thurlow⁴ stelden dit vanuit een historisch perspectief; Husbands⁵ en Eatwell⁶ horen bij diegenen die dezelfde vragen gesteld hebben over de mislukkingen van extreem-rechts tijdens de na-oorlogse periode, vooral de periode van de jaren '80.

Factoren verantwoordelijk voor het beperkte historische en hedendaagse succes van extreem rechts in Groot-Brittannië

De ongetwijfeld kleine aantrekkingskracht van extreem rechts te verklaren, zowel historisch gezien als in de hedendaagse tijd, is een complexe analytische vraag.

1 ZECCHINI, L. (1993) 'Calme racial en Grande-Bretagne', *Le Monde*, 5 June: 9.

2 SOMBART, W. (1976) *Why Is There No Socialism in the United States?*, London: Macmillan.

3 BENEWICK, R. (1969) *Political Violence & Public Order: A Study of British Fascism*, London: Allen Lane.

4 THURLOW, R. (1987) *Facism in Britain: A History, 1918-1985*, Oxford: Basil Blackwell.

5 HUSBANDS, C.T. (1988) 'Extreme Right-wing Politics in Great Britain: The Recent Marginalisation of the National Front', *West European Politics*, 11(2): 65-79; HUSBANDS, C.T. (1992) 'Why Has There Been No Extreme Right in Great Britain?', *LSE Magazine*, Spring: 4-8.

6 EATWELL, R. (1992) 'Why Has the Extreme Right Failed in Britain?', in P. HAINSWORTH (Ed.), *The Extreme Right in Europe and the USA*, London: Pinter Publishers: 175-92.

De meeste onderzoekers noemen een aantal factoren, maar gewoonlijk staan ze weigerachtig om één factor de overhand te geven of hun effecten prioriteit te verlenen. In ieder geval zijn sommige factoren relevanter voor de vooroorlogse dan voor de na-oorlogse periode en vice versa. De hierna volgende discussie geeft een lijst van factoren die aangehaald worden om de mislukking te verklaren, vooreerst die factoren te selecteren die beschouwd worden als meer relevant om deel uit te maken van een breder verklarend model.

Eén factor die aangehaald wordt is gewoonweg dat de voorwaarden van sociale en economische crisis, die een eerste vereiste waren voor de vele historische successen van extreem rechts in Europa, nooit bestaan hebben in Engeland, of toch nooit zo'n kritisch niveau bereikt hebben dat ze voldoende groot aantal potentiële aanhangers konden beïnvloeden. Vele schrijvers doen observaties over de jaren '30 die kunnen beschouwd worden als een onderschrijven van voornoemde verklaren. Bauerkämper⁷ bijvoorbeeld stelt dat de Britten in de jaren '30 gehard waren tegen hoge werkloosheid, omdat ze het al ervaren hadden in de tien jaren daarvoor, en dit maakte dat deze potentiële dynamiek minder een basis vormde voor mobilisatie. De regionale verspreiding van de werkloosheid verzachtte ook elk onmiddellijk politiek gevolg en bracht eerder passiviteit voort dan actie. In de discussie over de meer recente periode, beweert Eatwell⁸ dat, ondanks de toegenomen sociale en economische polarisatie, iedere zich ontwikkelende 'onderklasse' geneigd is om zich op dezelfde manier te gedragen, eerder dan gemobiliseerd te worden voor extreem rechts.

Een heel ander perspectief van verklaring is gebaseerd op het politieke en historische karakter van de Britse samenleving. Benewick⁹ benadrukt het "uitvoerbaar zijn van de Britse politieke en sociale instellingen" en het feit dat de 'burgerlijke samenleving' in staat was het venijn van de fascistische ideologie te weren door alle vormen van extremisme te wantrouwen. Men zou deze manier van verklaren verder kunnen ontwikkelen door ze in een ietwat andere vorm te geven. In tegenstelling tot andere Europese landen, zijn er geen diepgewortelde politieke tradities geweest, gebaseerd op historische sociale breuken, waarop een mobilisatie van extreem rechts kon aansluiten. Als we de vooroorlogse situatie bekijken, zien we dat de links-rechts verdeling in Groot-Brittannië veel minder gepolariseerd is dan het vergelijkbare onderscheid in Frankrijk, geworteld als het ware in revolutionaire en post-revolutionaire ervaringen. Er was geen traditie van militarisme of van militaire verwickelingen in de politiek, zoals in Duitsland. Wat betreft het meer recente verleden, is er geen agressief autoritair nationalisme, gericht op afscheiding, geweest zoals bijvoorbeeld in België. Het Keltische nationalisme in Engeland, indien er zoiets was, leunde eerder aan bij links. En ook was er, zoals in Frankrijk en Duitsland, in de na-oorlogse periode geen grote ontevreden groep van ontheemde kolonials die extreem rechts kon cultiveren: de 'rapatriés' van Algerije voor Frankrijk en Duitse vluchtelingen verdreven uit het Oostblok voor Duitsland.

Als een verdere verklaring moet het feit vermeld worden dat geen beduidende leiders verschenen zijn om extreem rechts in Engeland te leiden. Dit kan in eerste instantie toevallig lijken of gewoon het resultaat van geluk hebben, maar het

7 BAUERKÄMPER, A. (1991) *Die "radikale Rechte" in Großbritannien: nationalistische, antisemitische und faschistische Bewegungen vom späten 19. Jahrhundert bis 1945*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

8 EATWELL, R., o.c.

9 BENEWICK, R., o.c., pp. 300-2.

kan evengoed gezien worden als een gevolg van de specifieke aspecten van de Britse context. Meestal worden in de geschiedenis van extreem rechts in Engeland de kwaliteiten vernoemd van Sir Oswald Mosley, leider van de vooroorlogse British Union of Fascists and National Socialists (BUF) en van de na-oorlogse Union Movement (UM), maar er wordt ook uitgeweid over de fatale gebreken van zijn karakter en over zijn politiek verkeerde oordelen¹⁰. Eén reden voor het gebrek aan adequate leiders is een variant op het argument van politieke traditie. De Britse politieke geschiedenis mist de tradities vanwaaruit zulke leiders zouden kunnen aantreden. Gesteld in sociaal-structurele termen, de petit-bourgeois laag die zo'n belangrijke kracht vormde voor extreem rechts in verscheidene landen, vooral maar niet uitsluitend in de vooroorlogse periode, is politiek en proportioneel veel minder belangrijk in de Britse context¹¹.

Het is zeker zo dat, als men de na-oorlogse periode bekijkt, de politieke dwaasheid en de dubieuze achtergrond van velen die extreem rechts geleid hebben veelvuldig aangehaald zijn¹². John Tyndall, voorzitter van de British National Party (BNP), heeft een geschiedenis van 40 jaar van extreem-rechtse activiteiten, dikwijls in groepen met neo-Nazi ideologieën, die dat zelf ook erkennen. Er is geen Le Pen geweest en geen Schönhuber, leiders met politieke présence en, belangrijker nog, met een semi-respectabel verleden in de conventionele rechtse politiek. De tendens van Brits extreem rechts om te versplinteren is goed gevestigd¹³, hoewel dit zeker en vast niet uniek is voor Groot-Brittannië¹⁴. Nochtans is deze tendens om af te scheuren meer schadelijk geweest voor succes op lange termijn in Engeland, omdat het dikwijls een onmiddellijke organisatorische response was op politieke tegenslag¹⁵, zodat de kans op blijvend succes weer kleiner werd. Een aspect dat hiermee verband houdt, en ten dele een gevolg ervan is, is de moeilijkheid die extreem-rechtse bewegingen in Engeland gehad hebben om een snelle verandering van leden te voorkomen¹⁶.

Het verstikkende effect van het Britse "first-past-the-post" kiessysteem op nieuwe partijen, is aangehaald als specifieke reden om de moeilijkheden van Brits extreem rechts uit te leggen, en dit kan van toepassing zijn zowel op de na-oorlogse periode¹⁷ als op de vooroorlogse, gezien de BUF geen grote middelen investeerde in de electorale campagnes, uit schrik voor tegenslagen vanuit het elec-

10 Zie b.v. BENEWICK, R., o.c., p. 303 en THURLOW, R., o.c., pp. 299-301.

11 Er is soms occasioneel discussie geweest over wat het traject van Brits extreem-rechts geweest zou zijn eind jaren '60 en begin jaren '70, als Enoch Powell deze politieke route gekozen had. Nochtans is er geen bewijs, ondanks de suggesties van secties van extreem-rechts rond 1974 dat hij zich bij hen zou moeten aansluiten, dat Powell er ooit ernstig in de verleiding geweest is dat te doen.

12 Zie b.v. TAYLOR, S., (1982) *The National Front in English Politics*, London: Macmillan.

13 Zie b.v. HUSBANDS, C.T., (1983) *Racial Exclusionism and The City: The Urban Support of the National Front*, London: Allen & Unwin.

14 Dit is een veel voorkomend aspect van extreem-rechtse politiek, zoals men kan zien in Duitsland, Zwitserland, Nederland en zelfs Frankrijk.

15 Dit was niet algemeen zo. De groep die zich midden jaren '70 afscheurde van het NF, de National Party of the United Kingdom (NPUK), werd opgericht toen de extreem-rechtse politiek in stijgende lijn ging, door mensen die beweerden bang te zijn dat de besmette achtergrond van vele NF-leiders verder succes zou belemmeren.

16 Zie b.v. BENEWICK, R., o.c., p. 303 en TAYLOR, S., o.c., p. 176.

17 Zie b.v. EATWELL, R., o.c.

toraal systeem; in feite waren bijna alle electorale activiteiten van de BUF beperkt tot lokale verkiezingen, vooral in Oost-Londen ¹⁸.

Het electoraal systeem zal zeker wel meegespeeld hebben als verklarende factor voor de mislukking van de 'geboorte' van extreem rechts, zelfs na het occasioneel matig succes. Deze 'successen' waren meestal 'respectabel' maar verliezen dan bij lokale verkiezingen en parlementaire tussentijdse verkiezingen. Gezien er dikwijls geen onmiddellijk waarneembaar effect was als gevolg van zo'n stemming (een verschuiving naar rechts van de mainstream partijen, zoals hieronder beschreven, niet te na gesproken), werd de motivatie om die keuze bij een volgende gelegenheid te herhalen kleiner. Het zou dus mogelijk zijn voor een extreem-rechtse partij in Engeland om éénmaal tot een gematigd succes te rijzen, zoals een soufflé; nochtans zullen zelfs de meest toegewijde of naïeve aanhangers twijfels hebben over de wijsheid van zulk een veelzeggend stemgedrag.

In ieder geval is er een algemene tendens in zulke omstandigheden dat de 'mainstream' partijen extreem-rechtse kwesties opnemen, ofschoon in aangepaste vorm, en zo de 'raison d'être' van zulke partijen wegnemen. Dit was een opvallend kenmerk van de Britse na-oorlogse situatie. Omdat, zoals reeds gezegd, er geen politieke tradities zijn op massa-basis waarop extreem rechts zou kunnen aansluiten, is de ideologie van aanhangers en van vele activisten, zelfs van de partijen zelf, bijzonder verarmd. Een ideologische harde kern zou bijvoorbeeld kunnen gedreven worden door een samenzweerderig anti-semitisme, maar de meeste gewone aanhangers gedragen zich zoals ze het doen om eenvoudiger redenen: het blijvend kenmerk van Brits extreem rechts was of stedelijk racisme, geconcentreerd op specifieke plaatsen en afgeleid van parochiale inter-etnische competitie over materialistische of consumptie-onderwerpen of van lokale culturele botsingen; op het niveau van de massa, is er geen poging geweest om zulk racisme te intellectualiseren. Dus zijn de extreem-rechtse partijen in Engeland essentieel partijen geweest met één kwestie, anti-semitisme in de jaren '30 en '40, vanaf de jaren '50 ruwweg racistisch tegen New Commonwealth migranten, en nu tegen de asielzoekers uit de Derde Wereld.

Het was eerder gemakkelijk voor de grotere partijen om zulke simpele aantrekkingskracht ongedaan te maken door een aangepast aantrekkelijk beleid, temeer omdat ze een grotere kans tonen op het waarmaken van hun beloften. Husbands (1983: 20) wees erop dat de Labour regering van 1974-79 zijn middelen meer richtte op gebieden in de binnenstad om het racisme van het NF te verminderen. Nochtans is het ongetwijfeld de Conservatieve Partij die, met een goed ontwikkeld en eenduidig restrictief beleid wat betreft materies i.v.m. immigratie, een grotere rol heeft gespeeld in het opnemen van de simpele aantrekkingskracht van extreem rechts. Dit wordt door Eatwell ¹⁹ bijzonder benadrukt, en terecht; het artikel van Zecchini ²⁰ over de raciale vrede in Engeland was ondubbelzinnig over zijn zienswijze van de reden hiervoor.

¹⁸ Het hedendaagse Franse geval toont dat eens extreem-rechtse partij, eens een gevestigde zaak, kan overleven ondanks tegenkantingen van het heersende electoraal systeem. Het is zelfs onmiskenbaar zo dat een gunstig kiessysteem, gewoonlijk gebaseerd op evenredigheid, kan meehelpen aan het bereiken van politieke uitvoerbaarheid. Zie ook HUSBANDS, C.T., (1982) 'East End Racism, 1900-1980: Geographical Continuities in Vigilant and Extreme Right-wing Political Behaviour', *The London Journal*, 8(1): 3-26.

¹⁹ EATWELL, R., o.c.

²⁰ ZECCHINI, L., a.c.

... la politique constante des gouvernements de Margaret Thatcher et de son successeur a été de mettre en place, discrètement mais efficacement, des conditions d'entrée et de séjour des étrangers de plus en plus draconiennes.

Deze omstandigheden werpen een heel ander licht op het argument van sommigen van de rechterzijde dat Engeland bijzonder goede raciale relaties heeft, vergeleken met sommige andere Europese landen, of zelfs dat de Britten een traditie hebben om buitenstaanders te verwelkomen - factoren die zouden maken dat het succes van extreem rechts voorkomen wordt. Eatwell²¹ bijvoorbeeld geeft het bewijs dat de Britse bevolking voor sommige types van onverdraagzaamheid een niveau bereikt dat van de hoogste is van alle landen van de Europese Unie; Hill²² presenteert gegevens van de EUROBAROMETER-serie, verzameld in 1992, waarin Engeland een lager, zij het enkel een klein beetje lager, niveau van onverdraagzaamheid vertoont tegenover burgers in hun land die niet behoren bij de Europese Unie, dan het niveau dat bereikt wordt in de landen met een bijzonder lage tolerantie (zoals België, Duitsland, Frankrijk en Italië). Nochtans waren landen als Denemarken, Spanje en Portugal significant verdraagzamer dan Engeland. In ieder geval, zelfs wanneer beweerd wordt dat de raciale relaties in Engeland gezond zijn, dan is er de mogelijke vergankelijkheid van dit succes en is het waarschijnlijk dat deze situatie zal verslechteren als immigratie op grote schaal voorkomt. Tijdens de campagne voor de algemene verkiezingen van 1992, stelde John Major bijvoorbeeld expliciet dat:

race relations had been 'very bad' in Britain twenty years ago but had improved since. 'What has enabled that to happen has been the firm but fair immigration control. It is vital to maintain the right sort of race relations'²³.

Verschillende Britse Ministers van Binnenlandse Zaken hebben hetzelfde argument aangehaald, in het recente verleden deden Douglas Hurd, Kenneth Baker en Kenneth Clarke dat het meest opmerkelijk. Douglas Hurd, als Minister van Buitenlandse Zaken, heeft de afwezigheid van extreem rechts op grote schaal in Engeland herhaaldelijk toegeschreven aan het systeem van immigratiecontrole van het land. Toen Hurd stelde aan de Ministers van Buitenlandse Zaken van de Europese Gemeenschap dat Engeland de controle op de toegang tot het land wilde verderzetten, zei hij dat "extremist parties had no foothold in a Britain largely free from racial strife" en dat "we could not afford to put these achievements at risk"²⁴. Er zit dikwijls een element van 'Schadenfreude' in zulke uitspraken, ze verwijzen immers naar de heropleving van de neo-Nazi's en naar het gemeentelijk geweld in andere 'minder gelukkige landen', meestal Duitsland en Frankrijk.

Sommigen van de rechterzijde zijn zelfs nog sterker. Paul Johnson bijvoorbeeld, de welbekende rechtse columnist, laat een inherente tolerantie doorschemeren die, begrijpelijk vanuit zijn standpunt, gevoelig getest wordt door de zogezegde provocatie van de tegenwoordige immigratie, vooral door de asielzoekers met een zogeheten dubieuze positie.

21 EATWELL, R., o.c.

22 HILL, P.B. (1993) 'Die Entwicklung der Einstellungen zu unterschiedlichen Ausländergruppen zwischen 1980 und 1992', in H. WILLEMS, *Fremdenfeindliche Gewalt: Einstellungen, Täter, Konflikteskalation*, Opladen: Leske + Budrich: 25-67.

23 *Evening Standard*, 7 april 1992, pp. 1-2.

24 *Daily Mail*, 5 november 1991, pp. 1-2.

It is true that Britain has a long and honourable tradition of granting asylum... Many [asylum-seekers] are themselves extremists quite capable of persecuting others. One risk is that, if allowed in, they may prove to be troublemakers here. The British are already exasperated by new arrivals bringing with them their complex political and religious feuds in order to pursue them violently on our territory²⁵.

Bij de verklaring voor het mislukken van extreem rechts in Engeland, waren sommige commentatoren ook bijzonder onder de indruk van de rol van de staat bij de controle en het behandelen van dit fenomeen. Dit heeft minder te maken met de absorberende eigenschappen van een pluralistisch politiek systeem of met het verstikkende effect van het "first-past-the-post" kiessysteem voor nieuwe partijen, maar veeleer met de wettelijke controle die uitgeoefend wordt door de verantwoordelijken, waaronder de veiligheidsdiensten en de politie. Tijdens de jaren '30 werd de BUF van dichtbij gevolgd door de staat, de conventionele onderzoeksmethoden zoals infiltratie en observatie werden toegepast. Deze technieken zijn uitgebreid beschreven door schrijvers als Lebzelter²⁶ en Thurlow²⁷ en waaraan ze enige impact toeschrijven bij onschadelijk maken van de BUF-bedreiging. De Public Order Act van 1936 werd ten dele uitgevaardigd om de BUF te controleren, in het bijzonder, maar niet uitsluitend het verbod om uniformen te dragen in het openbaar. Volgens Thurlow²⁸ bereikte het zijn doel. Over de details van het toezicht op extreem rechts door de staat tijdens de na-oorlogse periode is minder bekend maar Husbands²⁹ en Eatwell³⁰ verwijzen allebei naar de capaciteit van de Britse staat om het hoofd te bieden aan elke bedreiging van de openbare orde die zich zou kunnen voordoen.

Aansluitend daarbij hebben sommigen - in het bijzonder anti-racistische activisten - de mislukking van extreem rechts toegeschreven aan de effectiviteit van anti-fascistische, of meer recent, anti-racistische acties. Nochtans werd de mythe, eens heel sterk, over de rol van zulke activiteiten in verband met de BUF, reeds lang doorprikt door degenen die over deze periode geschreven hebben³¹ en is er ook twijfel ontstaan over de nog extravagantere stellingname over de rol van de Anti-Nazi League bij het verslaan van het NF in de jaren '70.³²

Misschien is het nu mogelijk sommige factoren prioriteit te verlenen, door die te selecteren die de meest cruciale plaats innemen naar een verklarend model, en de andere (zelfs wanneer ze relevant zijn) als louter contextueel te beschou-

25 JOHNSON, P., (1991) 'Time To Close the Floodgates', *Daily Mail*, 2 August: 6.

26 LEBZELTER, G.C., (1978) *Political Anti-Semitism in England, 1918-1939*, London: Macmillan, pp. 113-35.

27 THURLOW, R., o.c., pp. 299-300.

28 THURLOW, R., (1993) 'Blaming the Blackshirts: The Authorities and the Anti-Jewish Disturbances in the 1930s', in P. PANAYI (Ed.), *Racial Violence in Britain, 1840-1950*, Leicester and London: Leicester University Press: 112-29.

29 HUSBANDS, C.T., (1988) a.c.

30 EATWELL, R., o.c.

31 Zie b.v. WALKER, M., (1977) *The National Front*, Glasgow: Fontana/Collins. p. 21 en THURLOW, o.c.

32 In feite is het succes van georganiseerd anti-racisme in het bestrijden van extreem-rechts, erg ongelijk. In Frankrijk bijvoorbeeld verloor SOS-racisme lang geleden haar aantrekkingskracht, terwijl het Front National ongehinderd verder gaat. Zie b.v. HUSBANDS, C.T., (1979) 'The National Front: What Happens To It Now?', *Marxism Today*, September: 268-75.

wen. Zonder de pluralistische afwijking te aanvaarden in de conventionele 'civic culture' discussie is het waar dat de Britse politieke en sociale geschiedenis geen significante politieke traditie heeft waarbij een extreem-rechtse partij ideologisch aansluiting zou kunnen vinden. De links-rechts polarisatie is historisch gezien in Engeland minder sterk dan bijvoorbeeld in Frankrijk. De integratie van de arbeidersklasse gebeurde met minder bitterheid (hoewel er soms perioden waren van spanning, zoals in de jaren 1840, 1880 of vóór de eerste Wereldoorlog). Er is geen grote groep teruggekeerde koloniale geweest, die ontheemd, ontevreden en verbitterd waren tegenover de vroegere gekolonialiseerde volkeren.

Deze achtergrond heeft noodzakelijkerwijs gemaakt dat extreem rechts in Engeland beroep moest doen op effect op een kortstondige basis van één onderwerp (ondanks de aanspraak op een volledig arsenaal aan politiek), wat resulteerde in een verarmde en onderontwikkelde ideologische substructuur. Gezien zulke ideologie minder diep is, volgen grotere moeilijkheden om de beperkte mobilisatie die bereikt is te behouden, omdat het waarschijnlijk is dat de teleurstelling van de aanhangers die voor één keer stemmen heel groot is. Hieruit volgt het relatieve gemak waarmee de grote partijen, vooral dan centrum rechts, erin slagen om de aanhang over te nemen door meer gematigde respectabele versies van de kwesties die de aantrekkingskracht uitmaken van extreem rechts.

Zoals de bij, kan extreem rechts steken en dan sterven. Houdt deze analyse nog rekening met de gematigde recente successen van extreem rechts bij de lokale verkiezingen? Of betekent het huidige gemis aan populariteit van de Conservative Party dat er nu een politieke leegte is die kan opgevuld worden door extreem rechts?

Extreem-rechts in de na-oorlogse periode: vloed en eb?

Tot september 1993, was alleen in een heel ongewone en zeer gunstige situatie een extreem-rechtse partij erin geslaagd om lokale raadsleden te verkiezen, toen twee kandidaten van de National Party of the United Kingdom (NPUK) terugkeerd waren naar de District Council van twee afzonderlijke wijken in Blackburn (Lancashire) in mei 1976³³. En dan koos de BNP, in een tussentijdse verkiezing in een Borough Council op 16 september 1993, een raadslid in de London Borough of Tower Hamlets in de wijk van Millwall, wat het zuidelijk deel is van het zogenaamde Isle of Dogs (een gebied dat aan drie zijden ingesloten wordt door een bocht in de Theems). De BNP-kandidaat, Derek Beackon, won 33,8% van de uitgebrachte stemmen³⁴. Noch Mosley's vooroorlogse BUF, noch zijn na-oorlogse UM, noch het NF, haalde ooit een vergelijkbare prestatie, hoewel de UM bijna een tussentijdse gemeenteraadsverkiezing gewonnen had in Shoreditch (centrum Oost-Londen) in 1955 en het NF kwam binnen de 62 stemmen om een raadslid te verkiezen in Leicester in 1976³⁵.

33 WALKER, M., o.c., p. 198.

34 Op een relatief hoge uitkomst voor een lokale tussentijdse verkiezing van 44%, won Beackon 1.480 stemmen, de Labour-kandidaat won er 1.473, de Liberal Democrat 1.284 en de Conservative 140.

35 In de vroege jaren '70 was Zwitserland misschien de enige die deed aan exclusionistische politiek, evenzeer gebaseerd op een algemene xenofobie als op racisme tegen zwarten.

Over het kanaal kijkend in de late jaren '80 en vroege jaren '90, hebben vele binnenlandse politici en geleerden de richting van Zecchini's ³⁶ blik veranderd en, met een soms zelfingenomen Britse voldaanheid, probeerden zij individuele lessen te trekken uit de opkomst van de electorale steun voor extreem-rechtse politieke partijen doorheen Europa. Als Engeland immuun leek voor deze besmetting, betekent de overwinning van de BNP in het Millwall-district in Tower Hamlets dan dat dit alles veranderd is? Dreigt extreem-rechts nu ook in Engeland zich zo te verspreiden zoals in de rest van Europa? Is Engeland zich aan het conformereren aan het continentaal model?

Het geloof dat Engeland een uitzondering is, is vooral ironisch vanuit één perspectief omdat sommige extreem-rechtse partijen elders in Europa, Engeland in de jaren '70 beschouwden als een model waarmee ze aan de macht zouden kunnen geraken. Englands NF, waarvan de aanhang bij de verkiezingen midden jaren '70 geconcentreerd was in delen van Londen en in sommige provinciesteden, bereidde de weg door de vijandigheid tegenover migranten en etnische minderheden de belangrijkste factor te maken van haar politieke aantrekkingskracht. Toen ze dit zagen gingen vele extreem-rechtse partijen op het continent minder nadruk leggen op anti-communisme of anti-Amerikanisme als belangrijke punten van hun programma, zoals ze daarvoor gedaan hadden. In plaats daarvan probeerden ze voordeel te halen uit de wrevel tegenover de migrantenarbeiders.

De opkomst van aanhang voor het NF in het midden van de jaren '70 bleef niet duren. In de algemene verkiezingen van 1979 kwamen ze op voor 303 parlementszetels, wat gemiddeld nog maar 1,3% uitmaakt van de uitgebrachte stemmen. De betere resultaten kwamen bijna allemaal voor in de Londense binnenstad, vooral in het East End. Tijdens de jaren '80 maakte de partij een reeks scheuringen door en veranderde van politieke houding, en leverde nooit gevaar op zelfs niet bij de lokale verkiezingen ³⁷, hoewel ze onlangs weer verscheen en wel iets voorstelde in een occasionele verkiezing. Er waren een aantal redenen voor de mislukking van het NF in de jaren '70 om op zijn aanvankelijk, hoewel matig, succes verder te bouwen. Deze verwijzen naar de politieke, in tegenstelling tot de sociale of economische, redenen voor de mislukking van extreem-rechts in Engeland, zoals voorgesteld in het vorige hoofdstuk. De partij lukte er bijvoorbeeld niet in volledig voordeel te halen uit de ontgoochelde geest van de tijd. Het werd heel snel duidelijk dat het NF niet in de positie was om haar beloften na te komen, vooral nu de Conservatieve Partij onder leiding van Margaret Thatcher eenmalige NF-stemmers ging aantrekken door te suggereren dat dezen zich thuis zouden voelen bij de harde lijn van de Conservatieven wat betreft immigratie en bescherming van de nationale identiteit tegen 'overstroming'. Het Engelse "first-past-the-post" kiessysteem bleek nog een obstakel. En ook de onverkwikkelijke achtergrond van sommige leiders van het NF (waaronder de voorzitter, John Tyndall) en het in toenemende mate "skinhead" imago van de partij schrikte de stemmers af.

Op het eerste zicht lijkt het er zeker op als of de BNP, vooral door zijn agressieve aanwezigheid op straat in sommige delen van Londen en elders, nu de bedreiging uitmaakt die vroeger gevormd werd door het NF. Na de algemene verkiezingen van 1979 was Tyndall gemarginaliseerd binnen het oude NF; hij verliet het in 1980 en was voor korte tijd verbonden met wat hij noemde het New National Front. De BNP werd door hem en anderen formeel opgericht in 1982. Samen

³⁶ ZECCHINI, L., a.c.

³⁷ HUSBANDS, C.T., (1988) a.c.

met enkele bondgenoten ploeterde hij lange tijd in de politieke wildernis, maar sinds 1989 heeft de partij ongetwijfeld enige soepelheid en hernieuwde kracht getoond.

Er zijn verschillende redenen voor dit gematigde herstel. Ten dele gaat het om een besmetting van xenofobe gebeurtenissen in continentaal Europa, een effect dat moeilijk te meten is maar ontegensprekelijk lijkt. Het opkomen van de BNP gebeurde ook tegen de achtergrond van ongewone verarming, samen met de economische recessie, vooral in de wijken van de binnenstad. Ten laatste en niet te onderschatten is er de manier waarop politieke asielzoekers die aankomen in Engeland de laatste jaren door sommige secties van de rechtse tabloid pers, zijn afgeschilderd als de 'new immigration', wat een onnodige paniek teweegbrengt in verband met deze kwestie ³⁸.

Hoewel de BNP dus is opgedoken uit de bijna-vergetelheid, moeten haar activiteiten en kracht toch in verhouding bekeken worden. Haar plundertochten bij de lokale verkiezingen waren weinig talrijk en, tot de Millwall-overwinning, meestal onbelangrijk. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van de London Boroughs in mei 1990 slaagde de BNP erin om net zeven kandidaten te plaatsen in de 32 gebieden van Groot Londen (inbegrepen 757 wijken met in totaal 1.914 verkozen gemeenteraadsleden). Elk van hen was alleen kandidaat in een multi-gemeenteraadsledenwedstrijd. En toch waren vier van de zeven betrokken wijken in de London Borough of Tower Hamlets, allemaal in de Bethnal Green en Stepney parlementaire kiesdistricten ³⁹. Drie van deze vier stemtotalen waren er minder dan 100 maar in de Holy Trinity wijk, diep in het traditionele extreem-rechtse hart in het East End ⁴⁰, won één enkele BNP-kandidaat 290 stemmen, tegenover een across-three gemiddelde van 1.854 voor de Liberal Democrats en 962 voor Labour, plus 222 voor een enkele groene kandidaat; de BNP-kandidaat werd dus gesteund door zowat 10% van hen die stemmen ⁴¹. De BNP-kandidaat in een andere Tower Hamlets kiesstrijd, die zo'n 93 stemmen haalde, was ene Derek Beackon, de latere winnaar voor de partij in het Millwall district. Twee van de meer succesvolle inspanningen van de BNP tot hiertoe, vóór de overwinning van september 1993, gebeurden ook in Tower Hamlets, één bij een lokale tussentijdse verkiezing in dezelfde Millwall wijk op 1 oktober 1992, toen het 657 stemmen haalde, 21,1 percent van de uitgebrachte stemmen, nochtans niet met Beackon als kandidaat ⁴².

Bij de algemene verkiezingen in april 1992 behaalde de BNP en het NF respectievelijk 1,0 en 0,7 percent van de uitgebrachte stemmen, terwijl de eerste maar aan dertien en de tweede aan veertien verkiezingen had deelgenomen. De BNP haalde de beste score weer in het London Borough of Tower Hamlets, waar Ri-

38 HUSBANDS, C.T., (1994) 'Crises of National Identity as the "New Moral Panics": Political Agenda-setting about Definitions of Nationhood', *New Community*, 20(2): 191-206.

39 De London Borough of Tower Hamlets omvat twee parlementaire kiesdistricten, en de andere is Bow and Poplar, waaronder de Millwall wijk valt.

40 HUSBANDS, C.T., (1982) a.c.

41 Het is dikwijls moeilijk om het exacte percentage van steun te berekenen in 'multi-seat' verkiezingen: sommige stemmers verdelen hun stemmen over verschillende lijsten; andere gebruiken niet alle stemmen waar ze recht op hebben; sommige partijen hebben onvolledige lijsten en sommige onafhankelijke kandidaten komen eerder individueel op dan als lid van een partijlijst.

42 Op de dag in september 1993 dat de BNP haar overwinning behaalde in Millwall, behaalde ze welgeteld 9 stemmen in een lokale tussenverkiezing in Burnley (Lancashire).

chard Edmonds, de nationale organisator van de BNP 3,6% haalde in Bethnal Green en Stepney en John Tyndall, de voorzitter, won 3,0% in Bow en Poplar.

Het 'Isle of Dogs': een heel bijzondere plaats?

De BNP-overwinning in Millwall werd door de Britse Minister van Binnenlandse Zaken, Michael Howard, afgedaan als "an isolated event caused by a combination of particular local circumstances"⁴³. Misschien is dit te veel beweerd maar er zijn ongetwijfeld speciale factoren aan te halen, sommige van lang terug en andere die specifiek met de campagne te maken hebben, vóór men een poging mag doen om algemene conclusies te trekken uit deze overwinning.

De politieke context van het East End

Zelfs zonder een grondige aardrijkskundige kennis van London, kan het niet aan de aandacht ontsnapt zijn hoe dikwijls de London Borough of Tower Hamlets, het hartje van het binnenste van het Londense East End, in deze analyse is binnengeslopen als bijzondere lokatie van mobilisatie voor extreem-rechts. Omdat de Millwall wijk een deel is van het East End, was de BNP in staat, bij een tussentijdse verkiezing daar, gebruik te maken van langdurige tradities verspreid over de belangrijke wijken van het East End om extreem-rechtse kandidaten te steunen, buitenstaanders in het algemeen te weren en etnische minderheden in het bijzonder. Sommige van deze tradities gaan eeuwen terug. Vijandigheid tegenover de Hugenoten in de 17de en 18de eeuw; politieke mobilisatie tegen Joden in de late 19de eeuw, in de 20ste eeuw steun voor Mosley's BUF in de jaren '30, voor zijn na-oorlogse UM in de jaren '50 en '60, en voor het NF in de jaren '70; sinds jaren 60 vijandigheden, in het bijzonder tegenover Bangladeshers. Dit waren specifieke kenmerken van het Londense East End (dikwijls veel sterker dan elders in de hoofdstad of het land). Het is vanwege een geschiedenis van culturele bekrompenheid van blanke arbeiders en van vijandigheid tegenover buitenstaanders, dat het East End uniek is in vergelijking met bijna alle arbeidersklassen gemeenschappen in Engeland⁴⁴. De wortels van deze mentaliteit gaan terug tot de psychologische consequenties van de oorspronkelijke verstedelijking en in het bijzonder de ongeregeldeheid dat zo lang een kenmerk was voor de handarbeid van de arbeidsmarkt in de Londense binnenstad.

Het 'Isle of Dogs': economische context

Zelfs als je naar het East End zelf kijkt, is het 'Isle of Dogs' anders dan elders. Dit gebied heeft een lange geschiedenis van algemene verwaarlozing, nog verergerd na de sluiting van de London Docks. Het noordelijk deel van het 'Isle of Dogs' was grotendeels gevestigd in de eerste helft van de 19de eeuw. De West-India-Docks (één oorspronkelijk voor import en het andere voor export), die van oost naar west lopen over het noordelijk deel van het schiereiland, werden reeds in 1802 in gebruik genomen⁴⁵ en de East-India-Docks, iets meer naar het noordoosten, in 1806. Een bekende kaart van 1862, uit die tijd, toont vestigingen en fabrieken aan de west- en oostkant van het 'Isle', hoewel dat meer naar het zui-

⁴³ *The Guardian*, 14 oktober 1993, p. 4.

⁴⁴ HUSBANDS, C.T., (1982) a.c.

⁴⁵ BROODBANK, J.C., (1921) *History of the Port of London*, Vol. I, London: Daniel O'Connor, pp. 92-6.

den verandert in groentekwekerijen. Het centrum van het 'Isle' was in die tijd moerasgebied maar tegen 1868 was dit veranderd door het aanleggen van de Millwall Docks, die van noord naar zuid lopen, langs de ruggesgraat van het schiereiland; ze werden in het noorden verbonden met de West-India-Docks in 1929⁴⁶. De dokken werden gebouwd als private speculatieve ondernemingen en werden door de bewoners van betrokken gebieden niet verwelkomd, maar, in de 19de eeuw en tot het midden van de 20ste, zorgden ze voor een groot deel van de plaatselijke economie in dit deel van het East End en domineerden de levens van de omwonenden. De 'dockland' gemeenschappen ontwikkelden hun eigen afzonderlijk karakter, zelfs afzonderlijk van andere wijken in de binnenstad van Londen.

Tegen de late jaren '50 werden de hoger aan de rivier gelegen dokken meer en meer verouderd gezien de economische lokaties veranderden; in het geval van de Theems, werden de activiteiten verplaatst naar Tilbury verder stroomafwaarts en in sommige takken verloor de haven van Londen aan grote continentale havens als Rotterdam. In 1967 werd het East-India-Dock gesloten, in 1969 gevolgd door alle andere Londense dokken ten noorden van de rivier. Ten gevolge daarvan ging het gebied sterk achteruit; economische herstructurering leidde tot jobverlies voor een groot aantal traditionele arbeiders, aan de dokken. De nieuwkomende Conservatieve regering van 1979 had beslist om de 'docklands' te gebruiken voor een experiment in 'laissez-faire' kapitalisme, dat ontwikkeling toelaat zonder de belemmering van traditionele planning en controle en dat aan het nieuwe London Docklands Development Corporation (de LDDC, opgericht in 1981) de macht geeft de ontwikkeling aan te moedigen van een gebied dat zich uitstrekt van Wapping in het westen tot Beckton, zes kilometer stroomafwaarts en daarbij ook het gebied van de vroegere Surrey-Docks op de zuidelijke oever van de Theems⁴⁷. Het 'Isle of Dogs' was enkel een deel van dit gebied, maar misschien het meest significante omdat het de plaats was, tussen de vroegere West-India-Docks, met het meest zichtbare agressieve resultaat van het docklands beleid, de oprichting van de Canary Wharf wolkenkrabber - een voorbeeld van speculatie, een kantoorgebouw dat een akte van beschuldiging werd voor het hele opzet, toen dat het slachtoffer werd van de recessie, samen de ontwikkelaar, Olympia en York. De lokale bewoners hadden zich bitter, maar zonder succes, verzet

46 Het is ironisch dat, in het licht van de huidige analyse, de eerste-klas-voetbalclub die de naam van de wijk draagt sinds lang weg is. Ze was gesticht in 1885. De oorspronkelijke spelers werkten in een jamfabriek op het 'Isle of Dogs' en hadden hun basis daar in een kroeg. De oorspronkelijke club had verscheidene gronden rond het 'Isle of Dogs' maar verhuisde in 1910 naar New Cross Gate aan de overkant van de Theems in het zuidoosten van de Londense binnenstad. Nu was de club dus, hoewel haar naam onveranderd bleef, door verscheidene kilometers afstand en door de rivier gescheiden van haar oorspronkelijke lokatie. De ironie van deze situatie zit in het feit dat de supporters van Millwall Football Club een welbetuigde reputatie hebben voor geweld en racisme (hoewel de laatste jaren minder) en zelf het imago gecreëerd hebben van paria's te zijn. Veel van de steun voor Millwall dezer dagen komt uit het zuidoostelijk deel van de Londense binnenstad, van buurten als Bermondsey, Rotherhithe en Deptford, ook met een recent verleden dat gekenmerkt wordt door raciale politiek. Zie LINDSAY, R. (1991) *Millwall: A Complete Record, 1885-1991*, Derby: Breedon Books, pp. 32-3 en BIRD, J. (1957) *The Geography of the Port of London*, London: Hutchinson University Library, p. 76.

47 BROWNILL, S., (1990) *Developing London's Docklands: Another Great Planning Disaster?*, London: Paul Chapman; HEBBERT, M. (1992) 'One "Planning Disaster" after Another: London Docklands, 1970-1992', *The London Journal*, 17(2): 115-34.

tegen het bouwen van de Canary Wharf. Foster ⁴⁸, die schrijft over de lokale reacties tegenover de vele veranderingen van de laatste jaren, maakt duidelijk dat deze een waaier van emoties losmaakte, maar gevoelens van machteloosheid, en van wrok waren nooit ver van de oppervlakte en waren dikwijls zelfs erg expliciet.

Velen van het 'Isle of Dogs' zijn vooral verbitterd over de renovering van de Docklands omdat die in de eerste plaats gerechtvaardigd werd in termen van 'regeneratie' van de lokale economie. Niet alleen hebben de traditionele bewoners er geen voordeel uit gehaald, omdat hetgeen overbleef van de traditionele economie nog verder afgebouwd met jobverlies als gevolg. De belangen van vele bewoners werden geschaad door de lokale trends in de jaren '80.

... the majority of local people have been patently unable to benefit from the operation to date of the LDDC, and have seen alternatives that could have benefited them overridden. This is a direct result of... deliberately attracting high-value uses, with the result that those who cannot afford to pay are spatially excluded ⁴⁹.

Een rapport door het 'Docklands Consultative Committee', dat zichzelf opwerpt als waakhond-orgaan, meldt dat dienstactiviteiten een zwaar overwicht hadden bij de nieuwkomers in de Docklands en het geeft een aantal bewijzen van de beperkte mogelijkheden voor de lokale bewoners in de nieuwe economie. Een studie over de twaalf grootste kantoorfirma's van het 'Isle of Dogs', die tesamen meer dan 2000 mensen tewerkstellen, stelde vast dat maar 3% van deze werkrachten in de Docklands woonde ⁵⁰. Church and Frost ⁵¹ bieden een analyse, met iets meer metingen, over de mogelijkheden op langere termijn, die rekenen op toekomstige voordelen voor de arbeidsmarkt van een breder Oost-Londen, maar zelfs zij stemmen ermee in dat oudere, mannelijke werklozen uit de buurt er nooit een beduidend voordeel uit zullen halen.

Het 'Isle of Dogs': huisvesting en de 'aziatische factor'

Doordat ze ruimtelijk afgesneden zijn, bestaat er een bijzonder gevoel van geïsoleerd zijn, van onafhankelijkheid en van achterdocht tegenover niet-bewoners, zelfs tegenover hen die elders in het East End wonen, en dit heeft in het verleden verschillende vormen aangenomen. De laatste jaren is de traditionele achterdocht van de eilandbewoners vooral gericht op aziatische families die naar dit gebied verhuisd zijn.

Bij de ontwikkeling van de Docklands, slaagde men er niet in, en dit naast de andere teleurstellingen, om voor huisvesting te zorgen die de meeste lokale bewoners zich konden veroorloven. Mede door de algemene bezuiniging op de budgetten voor huisvesting in de publieke sector tijdens de periode van de Conservatieve regering, hebben huisvestingverenigingen (vrijwillige non-profit verenigingen) noodgedwongen gedeeltelijk de huisvestingsvoorziening voor de minst-bedeelden op zich genomen, iets wat traditioneel de taak was van de lokale over-

48 FOSTER, J., (1992) 'Living with the Docklands' Redevelopment: Community View from the Isle of Dogs', *The London Journal*, 17(2): 170-83.

49 BROWNILL, S., o.c., p. 175.

50 DOCKLANDS CONSULTATIVE COMMITTEE, (1990) *The Docklands Experiment: A Critical Review of Eight Years of the London Docklands Development Corporation*, London: Docklands Consultative Committee, p. 27.

51 CHURCH, A., en FROST, M., (1992) 'The Employment Focus of Canary Wharf and the Isle of Dogs: A Labour Market Perspective', *The London Journal*, 17(2): 135-52.

heid; sommigen die in zulke huisvesting op het 'Isle' terecht zijn gekomen, zijn van aziatische oorsprong. De huisvesting van de openbare sector die vrijkwam werd dikwijls noodzakelijkerwijs aangeboden aan thuisloze families van elders in de stad, en deze waren soms (maar zeker niet de meerderheid) van aziatische origine. Deze families waren er in eerste instantie gewoonlijk niet op uit om naar het 'Isle of Dogs' te verhuizen vanwege de vijandigheid die ze daar terecht verwachtten en vanwege het ongemak van het gemis aan gewenste faciliteiten (b.v. Halal-slayers); nochtans hadden ze weinig keuze, gezien de politiek van de stad van één enkel aanbod te doen aan degenen die een nieuw huis nodig hadden. Hun aziatische oorsprong werd door een in het nauw gedreven en achterdochtige gemeenschap, die tot voor kort uitsluitend uit blanke arbeiders bestond, als uiterst irritant ervaren. Zonder te willen beweren dat zich inlaten met racistisch gedrag minder plezierig zou zijn door de vingers moet gezien worden of goed gepraat worden omdat het teweeggebracht werd door een gevoel van machteloosheid, staat het boven twijfel dat de bewoners de verandering van het etnisch karakter van het 'Isle' als weer een factor van hun leven zagen waarover ze geen controle hadden ⁵².

Sommige commentaar na het Millwall-resultaat liet verstaan dat aziaten de wijk nu domineerden, of dat ze toch minstens het grootste deel gekregen hadden van de huizen van de staat die vrijgekomen waren. Nochtans waren, volgens de gegevens van de volkstelling van 1991, 13,5% van de bewoners van het Millwall district van aziatische oorsprong (waaronder 2,7% Chinezen); 7,9% van Bangladesh; verder was er 6,0% zwart ⁵³. De cijfers voor aziaten en zwarten in de Borough waren respectievelijk 27 en 7%. Bovendien was, volgens de Borough Council, minder dan 30% van de families die een nieuw huis kregen op het 'Isle' g'durende de 4 jaar daarvoor van aziatische origine ⁵⁴. Nochtans blijft het waar dat Millwall de laatste vijf jaar etnisch minder homogeen geworden is, en dit in een periode dat de gemeenschap daar op verschillende fronten klappen te verwerken had, wat het nog moeilijker maakte om de verandering aan te kunnen. De verhoogde aziatische aanwezigheid werd openlijk gebruikt door de BNP, maar ook de Liberal Democrats en Labour maakten allebei gebruik van de zogeheten 'Island-speak' ⁵⁵, door uit te leggen dat bij de huisvesting voorrang moet verleend worden aan de 'zonen en dochters' van Islanders, een bedekte manier om te zeggen 'niet aan aziaten'.

Het 'Isle of Dogs': de politieke context

Het moet van bij het begin erkend worden dat het 'Isle of Dogs' een lange geschiedenis heeft met een heel verschillend beleid. Bij de eeuwwisseling bijvoorbeeld, werd het van 1886 tot 1914 in het Parlement vertegenwoordigd als deel van het Poplar kiesdistrict door een liberal MP nl. Sydney Charles Buxton (1853-1934), die lid was van een kleine groep hevige anti-'alien' - Liberal MP's, gekant tegen de vestiging van Joodse immigranten uit Rusland. Hoewel vele Conservative MP's deze houding innamen, waren er eerder weinig Liberals die dit deden.

⁵² Zie FOSTER, J., a.c.

⁵³ LONDON BOROUGH OF TOWER HAMLETS, (1993) *Census 1991, Millwall Ward, 100% Tables*, London Borough of Tower Hamlets: Research & Strategy Group, February.

⁵⁴ *East London Advertiser*, 23 september 1993, p. 8.

⁵⁵ KAUR, R., (1994) 'Island-speak in Tower Hamlets', *Briefing*, March: 7.

Meer recentelijk, in maart 1970, was er een ietwat grappige poging om de 'onafhankelijkheid' te verklaren door de toen enige weg naar het Isle te blokkeren. Er was zelfs een 'Independent Citizens Council'⁵⁶. Ondanks het luchthartige aspect, werd deze campagne gemotiveerd door ernstige grieven over de verwaarlozing van dienstvoorzieningen in het gebied. De campagne werd geleid door een alleenstaand Labour raadslid voor de Poplar Millwall wijk, Ted Johns, die één van de twee Labour raadsleden was die in de Borough Council verkiezingen van 1968 zonder tegenkandidaat verkozen werden⁵⁷. In 1971 en 1974 werden ook Labour raadsleden zonder tegenkandidaten verkozen. In 1978 werd een driepersoons Labour-lijst verkozen, met drie raadsleden van de wijk, maar met maar één enkele Conservative en geen Liberal, een driepersoons NF-lijst behaalde ongeveer 16% van de uitgebrachte stemmen, wat significant is hoewel het niveau niet bereikt werd dat het NF behaalde in andere delen van het East End. In 1982 behaalde een volledige Labour-lijst een gemiddelde van 983 stemmen voor ieder en twee zogenaamde 'Island Independents', die hun campagne specifiek rond de lokale ongenoegens voerden, wonnen elk 625 stemmen, een verhouding van 1.6:1. In 1986 behaalde een 'Island Independent'-lijst met drie personen (één van hen was daarvoor verkozen als een Labour raadslid) een gemiddelde van 687 stemmen tegenover 1.082 voor de Labour-lijst en 741 voor de Social Democrat-Liberal-lijst. Er was dus vóór de komst van de BNP in het Isle of Dogs duidelijk een potentieel aanwezig voor heel individueel politiek gedrag. In de Borough Council verkiezingen van 1990 viel de 'Island Independent'-lijst er zelfs uit (één van 1986 die nu meedeed als Liberal Democrat) en ruimde dus veld voor Labour (een gemiddelde van 1.665 stemmen) en de Liberal Democrats (voortuitgegaan tot gemiddeld 1.475 stemmen), en met de Conservatives die een gemiddelde haalden van 276 en een enkele Groene kandidaat die 279 stemmen kreeg.

De Millwall wijk: effecten van de campagne

De tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen in diezelfde Millwall wijk op 1 oktober 1992, toen de BNP-kandidaat (niet Beackon) meer dan 21% van de uitgebrachte stemmen won door gebruik te maken van dezelfde lokmiddelen als in de latere campagne van 1993, vormden ongetwijfeld een basis waarop de BNP kon verderbouwen. In oktober 1992 was de duurzame Ted Johns de Labour-overwinnaar geweest. Het percentage dat de BNP toen behaalde betekende dat het een reële kans maakte om te winnen en dat een stem voor deze partij niet gewoon een verloren stem was. De kiezers waren bovendien ontevreden omdat de tweede tussentijdse verkiezingen veroorzaakt waren door alweer een ontslag van de lijst van één van de drie kandidaten die in 1990 verkozen waren.

⁵⁶ TELLEX MONITORS LIMITED (1970) *Isle of Dogs - U.D.I.*, Transcriptions of Television Reports, Held in London Borough of Tower Hamlets' Central Library, Local Collection; *East London Advertiser*, 6 maart 1970, p. 1 en 3 en 13 maart 1970, p. 1 en 6.

⁵⁷ De Londense plaatselijke overheid werd vanaf 1965 gereorganiseerd en, in de Londense binnenstad, werden vele van de vroegere, kleinere zogeheten Metropolitan Boroughs samengevoegd in 'London Boroughs'. Poplar Millwall wijk had daarvoor deel uitgemaakt van de Metropolitan Borough of Poplar. De eerste Borough Council verkiezingen werden gehouden in 1964, de verkozenen namen hun ambt op vanaf 1965. In die tijd werd de wijk vertegenwoordigd door twee raadsleden in de Tower Hamlets Borough Council. Borough Council verkiezingen werden tot 1974 driejaarlijks en vanaf 1978 vierjaarlijks gehouden. Vanaf 1978 werden, met effect, de wijkgrenzen en het aantal raadsleden per wijk herzien. Nu vinden de London Borough Council verkiezingen plaats op de eerste donderdag van mei van het betreffende jaar.

En verder werd deze tweede verkiezingsstrijd door de twee belangrijkste 'mainstream' partijen, hier de Liberal Democrats en Labour, met heel wat bitterheid gestreden. Sommig verkiezingsmateriaal van de Liberal Democrats werd algemeen beschouwd als opruiend⁵⁸, en de moeilijkheden als gevolg daarvan verplichtten de leider, Paddy Ashdown, een onderzoek in te stellen naar de activiteiten van de partij in het district. Dit onderzoek, dat geleid werd door een hoog gerespecteerd 'Queen's Counsel', wees uit dat sommige activisten van de Liberal Democrats zich inderdaad ingelaten hadden met op een racistische manier steun te zoeken, in het bijzonder dan met verkiezingsmateriaal dat verwijst naar voorkeur voor 'lokale' mensen. Het rapport was hoogst controversieel; de uitsluiting van drie plaatselijke activisten, waaronder twee gemeenteraadsleden, werd aanbevolen omwille van het toegeven aan racistische gevoelens. Dit leidde tot enkele terugtrekkingen uit de partij en maakte dat de Tower Hamlets Liberal Democrats weerstand hadden om de resultaten van het onderzoek te accepteren. Ze deden het uiteindelijk toch, maar met tegenzin en na lichtjes bedekte bedreigingen van de nationale partij.

Nochtans was, naar algemeen erkend wordt, ook de Labour Party in het district, verre van onschuldig wat betreft het toegeven aan plaatselijke racistische gevoeligheden. Haar eigen verkiezingsmateriaal was soms verdacht, en één van haar activisten had, vlak voor de verkiezingen, een onnauwkeurig overzicht gegeven van de statistieken over de sterkte van de BNP, dit in een zet die leek voort te komen uit een belangrijke beoordelingsfout. Hoewel het zogeheten niveau van steun aan de BNP dat uitgelekt was (34%) ironisch genoeg hetzelfde was als de partij effectief behaalde, lijkt er weinig twijfel te bestaan over het feit dat deze lek de geloofwaardigheid van de BNP ondersteunde en haar als partij de moeite waard maakte om ernaar te switchen, eerder dan naar Labour, de partij die het meest kans maakte om haar verlies te verzekeren. Het onderzoek van deze zaak van het nationale Labour-hoofdkwartier was minder ruchtbaar en minder publiek dan dat van de Liberal Democrats. Het had altijd het aanzien van een schoonmaakoefening en het werd nog meer een farce nadat James Hunt, de kandidaat van de partij die verslagen was bij de tussentijdse verkiezingen, met misprijzen zijn ontslag uit de partij aankondigde door zijn lidmaatschapskaart te verscheuren en in de Theems te gooien vóór de televisiecamera's⁵⁹. Feitelijk deed hij opnieuw mee aan de Borough Council verkiezingen in het Millwall district in mei 1994 en behaalde 386 stemmen onder het label 'Island Independent (Putting the Island First)'.

Besluit

In een vorig deel van dit artikel werden veel factoren opgesomd die door historici en politieke wetenschappers aangehaald worden om te verklaren waarom er algemeen genomen geen succesvolle extreem-rechtse beweging geweest is in Engeland, noch vóór, noch na de oorlog. Beslissen welke 'rem'-factoren precies hun greep misten in dit bijzonder, lokaal geval, is een onzekere onderneming, zeker omdat het duidelijk genoeg gezegd is dat het 'Isle of Dogs' een gemeenschap is die sterk gericht is op het individuele en dat bij deze verkiezingen ver-

⁵⁸ Op één pamflet stond in grote letters te lezen: 'BANGLA DESH SHOCKER. Millwall Labour Councillors tried last month to give £ 30,000 to Bangla Desh for flood relief. Liberals wanted it spent on repairs locally' (*East London Advertiser*, 23 september 1993: 7).

⁵⁹ *New Statesman & Society*, 18 februari 1994, p. 19

scheidene ongewone kenmerken aanwezig waren. Misschien toont een bijzonder onharmonieuze relatie tussen de lokale vertegenwoordiging van twee van de grootste partijen, Labour en Liberal Democrats, die ver verwijderd zijn van het heiligdom van hun nationale equivalenten, dat de 'beschaafde maatschappij' minder ontwikkeld is in het 'Isle of Dogs' dan elders. Misschien heeft ook het diepe gevoel van ongenoegen van de plaatselijke bewoners, vooral na het vervallen van hun traditionele bronnen van levensonderhoud, een materieel verlies en een daarmee gepaard gaande vervreemding veroorzaakt die weinig parallellen kent elders in Engeland, en dit vooral terwijl de ontwikkelingen in de praktijk van het toewijzen van huizen een etnische heterogeniteit heeft doen ontstaan waarvoor de traditionele plaatselijke cultuur weinig aanpassingsmogelijkheden heeft.

In ieder geval, verloor de BNP (dat zoals elders in de Tower Hamlets onder het label van "Rights for Whites British National Party" stond) in de London Borough Council verkiezingen van 5 mei 1994, haar zetel in de Millwall wijk. Beackon won 2.041 stemmen, en zijn medekandidaten behaalden 1.775 en 1.713 op dezelfde lijst. Het gemiddelde van steun aan de BNP was een verontrustend percentage van om en bij de 29 en het aantal verkregen stemmen lag hoger dan bij de vorige tussentijdse verkiezingen, maar dit was tegenover de 3.547 stemmen voor de topkandidaat van de Labour-lijst, met een uitkomst van 67%⁶⁰. In drie wijken elders in Tower Hamlets deden de BNP-lijsten het ook redelijk goed, met voor elke lijst 20% van de uitgebrachte stemmen (met een volledige drie-kandidaten-lijst in de Holy Trinity wijk in het oude hartje van het NF). Ook in twee wijken in het zuidelijk deel van het aangrenzende gebied Newham, nl. Beckton en Custom House and Silvertown, ook een vroeger dokgebied met sommige achtergrondkenmerken zoals van het Isle of Dogs zelf, deden BNP-lijsten het goed. Het vroegere Newham gebied had vroeger al extreem-rechtse activiteiten meegemaakt van het NF in de jaren '70 en de hele plaats staat bekend voor zijn raciale spanningen. Nochtans is het interessant dat, van al de verschillende resultaten die extreem-rechts behaalde in de lokale verkiezingen van mei 1994 (of het nu voor de BNP was, of het NF of voor de Third Way, een splintergroep van het NF), alleen die in

60 De verkiezingsstrijd van mei 1994 trok natuurlijk veel mediabelangstelling en er werd intens gestreden door de grootste partijen. De campagnes van Labour en Liberal Democrats werden heel zorgvuldig onderzocht door de hoofdkwartieren van deze partijen. Er was zelfs controle van buitenaf om te waken voor intimidatie van kiezers, een beschuldiging die geuit was tegen BNP-activisten na de tussentijdse verkiezingen van september 1993. De plaatselijke pers in East End kwam op tegen de BNP. Een hoofdartikel op de voorpagina van de *East London Advertiser* (5 mei 1994, p. 1) dat verscheen op de dag zelf van de verkiezingen, droeg als kop: "IT'S TIME TO FACE THE FACTS". Het stelde dat

Those of you who voted BNP last September have made your point

But

Now is the time for East Enders to show they can act with sense, sanity and responsibility.

Heel de campagne door was er aanhoudend de vrees geweest dat de BNP alle drie de zetels van de Millwall wijk zou winnen, en ook de controle te verkrijgen over de vijf zetels van de Isle of Dogs Neighbourhood Council, één van de councils opgericht door de vorige Liberal Democrat-administratie nadat ze de controle verkregen hadden over de Borough Council in 1986. Zulk een overwinning in de Neighbourhood Council zou aan de BNP controle geven over het toewijzen van huizen en over een budget groter dan 20 miljoen pond.

Tower Hamlets en Newham voldoende hoog liggen om het gevoel te hebben dat extreem-rechts nu een echte bedreiging zou vormen ⁶¹.

Hoe het vroegere BNP-succes in het 'Isle of Dogs' ook verklaard wordt, er is ook voldoende op de dwaasheid gewezen van over-interpretatie of van het voorstellen van het voor de deur staan van een Franse situatie of zelfs van een Belgische. De BNP is een kracht in het Britse stadsleven maar dan amper als echt politiek fenomeen. Inderdaad is het aantal leden - eigenlijk confidencieel maar bij informerende journalisten uitgelekt als misschien 2.000, waarvan vele objectieve waarnemers zouden zeggen dat het waarschijnlijk te hoog is, ondanks het recente spotlicht in de partij ⁶² - amper hoog genoeg voor een verkiezingscampagne op grote schaal, zelfs als de partij dat zou wensen. In plaats daarvan is de invloed van de BNP veeleer verraderlijk. Dit kan men merken aan het klimaat van vijandigheid tussen etnische groepen en zodoende aan de levenskwaliteit van leden van etnische minderheden in vele buurten van Engelse steden, vooral in Londen. Het hoofdkwartier van de BNP is in Welling in de London Borough of Bexley en aapalend aan Greenwich in zuidoost Londen, dat voor kort relatief gezien kalm was wat betreft raciale relaties, toch op zijn minst in vergelijking met het East End ten noorden van de Theems. Hoewel gegevens over racistische aanvallen een zorgvuldige interpretatie vereisen, vooral in het licht van een aantal goed voorbereide bezwaren tegen hun waarde en nauwkeurigheid, bevestigt toch veel impressionistisch bewijsmateriaal het beeld dat getekend wordt door de officiële cijfers over racistisch geweld nl. dat dit in stijgende lijn gaat in gebieden waar de BNP actief is op straat. In 1992 werden 7.734 raciale incidenten gemeld en gerapporteerd door de politie in heel Engeland en Wales. Van deze incidenten waren er 816 (11%) in het East District van de London Metropolitan Police (dit is een deel van Oost-Londen, waar Tower Hamlets ook bijhoort) en 811 (10%) in het South-east Metropolitan District, dat de kiesdistricten van zuidoost Londen bestrijkt. Hoewel het aandeel van Londen in de gegevens over raciale incidenten, vooral dan van het eigenlijke en 'uitgebreide' East End, altijd al buiten verhouding geweest is, is het niet minder suggestief dat in 1992 meer dan een vijfde van alle gemelde raciale incidenten afkomstig was uit een gebied met een traditie van vijandigheid tegenover andere rassen waar de BNP campagne voerde, samen met een gebied waar de BNP haar hoofdkwartier heeft. Natuurlijk ontslaat de BNP zichzelf van directe, of zelfs indirecte verantwoordelijkheid en er is weinig systematisch bewijsmateriaal om het leeuwenaandeel van raciaal geweld recht-

61 Een ander resultaat nl. 19% in de Redbourn wijk in de City of St. Albans, lijkt ook kenmerkend maar de kandidaat (hoewel ontegensprekelijk van extreem-rechts) noemde zichzelf 'onafhankelijk'. In de parlementaire tussentijdse verkiezingen van 9 juni 1994, won John Tyndall 1.511 stemmen (7%) in het kiesdistrict Dagenham en een NF-kandidaat won 551 stemmen (2,9%) in het kiesdistrict van Barking, die samen de London Borough of Barking and Dagenham vormen. Nochtans heeft dit gebied, als deel van het 'uitgebreide' East End, sommige traditionele culturele kenmerken van het East End. Een lage opkomst bij beide verkiezingen gaf een zetje aan extreem-rechts, vooral in het eerste geval: de opkomst was daar respectievelijk 37,2 en 38,5%.

62 Nochtans bevestigt Hepple, een infiltrant in het BNP hoofdkwartier, dat het aantal leden meer dan 3.000 bedraagt, en dit was zelfs vóór de successen van 1993. Zie HEPPLÉ, T. (1993) *At War with Society: The Exclusive Story of a Searchlight Mole inside Britain's Far Right*. London: Searchlight Magazine Limited.

streeks toe te schrijven aan deze partij ⁶³. Nochtans lijkt het onbetwistbaar dat de aanwezigheid van de BNP en haar activiteiten plaatselijk een klimaat creëren dat raciaal geweld vergemakkelijkt, zodat sommigen, die zich anders gewoon zouden schikken om toe te geven, door de aanwezigheid van de BNP het vertrouwen krijgen om tot daden over te gaan. Er is gemeld dat er, in het East End zelf, concentraties waren van raciaal geweld eind januari - begin februari 1994 in de buurt van Bethnal Green (traditioneel het epicentrum van extreem-rechts) en in het 'Isle of Dogs' ⁶⁴. Deze schadelijke invloed op de levenskwaliteit van etnische minderheden van de binnenstad, vooral in delen van Londen, was en blijft het reële effect van de BNP.

Bibliografie

BAUERKÄMPER, A., (1991) *Die "radikale Rechte" in Großbritannien: nationalistische, antisemitische und faschistische Bewegungen vom späten 19. Jahrhundert bis 1945*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

BENEWICK, R., (1969) *Political Violence & Public Order: A Study of British Fascism*, London: Allen Lane [revised edition published by same publisher in 1972 under the title, *The Fascist Movement in Britain*].

BIRD, J., (1957) *The Geography of the Port of London*, London: Hutchinson University Library.

BROODBANK, J.C., (1921) *History of the Port of London*, Vol. I, London: Daniel O'Connor.

BROWNNILL, S., (1990) *Developing London's Docklands: Another Great Planning Disaster?*, London: Paul Chapman.

CHURCH, A., en FROST, M., (1992) 'The Employment Focus of Canary Wharf and the Isle of Dogs: A Labour Market Perspective', *The London Journal*, 17(2): 135-52.

DOCKLANDS CONSULTATIVE COMMITTEE, (1990) *The Docklands Experiment: A Critical Review of Eight Years of the London Docklands Development Corporation*, London: Docklands Consultative Committee.

EATWELL, R., (1992) 'Why Has the Extreme Right Failed in Britain?', in P. HAINSWORTH (Ed.), *The Extreme Right in Europe and the USA*, London: Pinter Publishers: 175-92.

FOSTER, J., (1992) 'Living with the Docklands' Redevelopment: Community View from the Isle of Dogs', *The London Journal*, 17(2): 170-83.

HEBBERT, M., (1992) 'One "Planning Disaster" after Another: London Docklands 1970-1992', *The London Journal*, 17(2): 115-34.

HEPPLE, T., (1993) *At War with Society: The Exclusive Story of a Searchlight Mole inside Britain's Far Right*, London: Searchlight Magazine Limited.

⁶³ Eén heel duidelijk voorbeeld is nochtans de veroordeling van Richard Edmonds voor gewelddadige ongeregeldeheden na zijn deelname, samen met andere BNP-leden, aan een raciale aanval met een ernstig gewond slachtoffer. Dit incident vond plaats buiten een pub in Bethnal Green kort na de overwinning van de BNP in Millwall.

⁶⁴ *The Observer*, 13 februari 1994, p. 3.

- HILL, P.B., (1993) 'Die Entwicklung der Einstellungen zu unterschiedlichen Ausländergruppen zwischen 1980 und 1992', in H. WILLEMS, *Fremdenfeindliche Gewalt: Einstellungen, Täter, Konflikteskalation*, Opladen: Leske + Budrich: 25-67.
- HUSBANDS, C.T., (1979) 'The National Front: What Happens To It Now?', *Marxism Today*, September: 268-75.
- HUSBANDS, C.T., (1982) 'East End Racism, 1900-1980: Geographical Continuities in Vigilantist and Extreme Right-wing Political Behaviour', *The London Journal*, 8(1): 3-26.
- HUSBANDS, C.T., (1983) *Racial Exclusionism and The City: The Urban Support of the National Front*, London: Allen & Unwin.
- HUSBANDS, C.T., (1988) 'Extreme Right-wing Politics in Great Britain: The Recent Marginalisation of the National Front', *West European Politics*, 11(2): 65-79 [also published in K. VON BEYME (Ed.), (1988) *Right-wing Extremism in Western Europe*, London: Frank Cass].
- HUSBANDS, C.T., (1992) 'Why Has There Been No Extreme Right in Great Britain?', *LSE Magazine*, Spring: 4-8.
- HUSBANDS, C.T., (1994) 'Crises of National Identity as the "New Moral Panics": Political Agenda-setting about Definitions of Nationhood', *New Community*, 20(2): 191-206.
- JOHNSON, P., (1991) 'Time To Close the Floodgates', *Daily Mail*, 2 August: 6.
- KAUR, R., (1994) 'Island-speak in Tower Hamlets', *Briefing*, March: 7.
- LEBZELTER, G.C., (1978) *Political Anti-Semitism in England, 1918-1939*, London: Macmillan.
- LINDSAY, R., (1991) *Millwall: A Complete Record, 1885-1991*, Derby: Breedon Books.
- LONDON BOROUGH OF TOWER HAMLETS, (1993) *Census 1991, Millwall Ward, 100% Tables*, London Borough of Tower Hamlets: Research & Strategy Group, February.
- SOMBART, W., (1976) *Why Is There No Socialism in the United States?*, London: Macmillan [first published in German in 1906].
- TAYLOR, S., (1982) *The National Front in English Politics*, London: Macmillan.
- TELLEX MONITORS LIMITED, (1970) *Isle of Dogs - U.D.I.*, Transcriptions of Television Reports, Held in London Borough of Tower Hamlets' Central Library, Local Collection.
- THURLOW, R., (1987) *Fascism in Britain: A History, 1918-1985*, Oxford: Basil Blackwell.
- THURLOW, R., (1993) 'Blaming the Blackshirts: The Authorities and the Anti-Jewish Disturbances in the 1930s', in P. PANAYI (Ed.), *Racial Violence in Britain, 1840-1950*, Leicester and London: Leicester University Press: 112-29.
- WALKER, M., (1977) *The National Front*, Glasgow: Fontana/Collins.
- ZECCHINI, L., (1993) 'Calme racial en Grande-Bretagne', *Le Monde*, 5 June: 9.

Summary: Following the 'continental model'?

Both in the pre-war and the post-war period right-wing extremism was not very strong in Britain. Historians, political scientist and politicians have suggested a whole range of elements to explain this failure. In the light of this limited success the victory of the British National Party in an election of the Millwall district in the London Borough of Tower Hamlets was indeed a surprise. It raised the question whether this was the beginning of something similar to what happened earlier in France, Germany, Belgium and the Netherlands. The very specific characteristics of the London East End and of the Millwall district in particular make the BNP victory however quite exceptional, and do not enable a generalization of the phenomenon. This is supported by the electoral results for the London Borough and District Council of May 5 1994. Yet one can still argue that the specific danger of the BNP is not its electoral potential, but the impact of its local activities on the relations between the ethnic groups in the neighbourhoods where it is present.